

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
Соціально-психологічний факультет
Кафедра соціальних технологій

**Методичні рекомендації з курсу
«Менеджмент соціальної роботи»**

Житомир-2020

*Рекомендовано до друку Вченою Радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка
(протокол №7 від 29 травня 2020 року)*

Рецензенти

1. **Кравченко О. О.** – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.
2. **Корінна Л. В.** – кандидат педагогічних наук, доцент, директор КЗ «Житомирський обласний ліцей-інтернат для обдарованих дітей» Житомирської обласної ради, Заслужений працівник освіти України.

М54   Методичні рекомендації з курсу «Менеджмент соціальної роботи» / укладач І. В. Літяга. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. – 86 с.

Методичні рекомендації складено відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньою програмою підготовки бакалаврів. Представлене видання рекомендоване для студентів спеціальності 231 Соціальна робота.

Методичні рекомендації складаються зі: вступу, розподілу навчальних годин на модулі, тем лекційного курсу дисципліни, інструктивно-методичних матеріалів до практичних занять, а також до самостійної роботи студентів, наявних завдань до підсумкових модульних робіт, заліку й екзамену, списку рекомендованої літератури.

ЗМІСТ

1. Передмова.....	4
2. Розподіл навчального часу по темах і видах навчальних занять з дисципліни.....	6
3. Загальні рекомендації до організації самостійної роботи студентів.....	15
4. Модуль 1. Визначення сутності і змісту менеджменту соціальної роботи.....	17
5. Модуль 2. Теоретико-методологічні засади менеджменту соціальної роботи.....	28
6. Модуль 3-4. Структурні компоненти менеджменту соціальної роботи....	34
7. Модуль 5. Менеджмент соціальної роботи на різних рівнях.....	50
8. Модуль 6-7. Практичні аспекти менеджменту соціальної роботи.....	58
9. Модуль 8. Ресурсне забезпечення менеджменту соціальної роботи.....	68
10. Перелік теоретичних питань до підсумкових модульних робіт, заліку, екзамену з навчальної дисципліни «Менеджмент соціальної роботи».....	75
11. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни.....	77
12. Рекомендована література до дисципліни «Менеджмент соціальної роботи».....	86

ПЕРЕДМОВА

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “Менеджмент соціальної роботи” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 231 “Соціальна робота”.

Метою викладання навчальної дисципліни “Менеджмент соціальної роботи” є формування у майбутніх соціальних працівників системи знань та набуття навичок управлінських відносин.

Предметом дисципліни є механізм функціонування управлінських відносин у соціальній сфері.

Міждисциплінарні зв’язки простежуються із такими курсами: «Вступ до спеціальності та система служб соціальної роботи», «Соціалізація особистості», «Самовиховання та самоменеджмент особистості», «Соціальна робота з різними групами клієнтів».

Основними **завданнями** вивчення дисципліни “Менеджмент соціальної роботи” є засвоєння:

- основних рис еволюції наукових поглядів на менеджмент;
- процесу соціального управління;
- теоретико-методологічних засад менеджменту в соціальній сфері;
- структури та типології менеджменту соціальної роботи;
- організації управління соціальною роботою на мікро- та макрорівнях;
- практичних аспектів менеджменту в соціальній сфері;
- ресурсного забезпечення менеджменту соціальної роботи.

Програмні компетентності:

Загальні компетентності: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність застосовувати знання у практичній діяльності; здатність планувати та управляти часом; знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми; здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Спеціальні (фахові) компетентності: здатність прогнозувати перебіг різних соціальних процесів; здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення; здатність оцінювати соціальні зміни, спрямовані на піднесення соціального добробуту; здатність до застосування методів менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління; здатність виявляти і залучати ресурси організацій-партнерів з соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності.

Програмні результати навчання:

- ПР 6. Розробляти перспективні та поточні плани, програми проведення заходів, оперативно приймати ефективні рішення у складних ситуаціях.
- ПР 16. Застосовувати методи менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу.
- ПР 19. Використовувати стратегії індивідуального та колективного представництва інтересів клієнтів.
- ПР 24. Демонструвати уміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.
- ПР 25. Впроваджувати прийоми мотивації, самомотивації на шляху до досягнення спільної мети, виявляти вміння адаптувати свою поведінку до прийняття системи цінностей іншого.
- ПР 26. Конструювати процес та результат соціальної роботи в межах поставлених завдань, використовувати кількісні та якісні показники, коригувати план роботи відповідно до результатів оцінки.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 240 годин, 8 кредитів ЄКТС.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	с.р .		л	п	ла б	ін д	с.р .
Модуль 1												
Модуль 1. Теоретичні засади менеджменту соціальної роботи.												
Змістовий модуль 1-2. Визначення сутності і змісту менеджменту соціальної роботи.	20	4	4	2		10	16	2	2	-		12
Змістовий модуль 3. Концептуальна революція менеджменту соціальної роботи.	10	2	2	-		6	14		-	-		14
Всього за модулем 1	30	6	6	2		16	30	2	2	-		26
Модуль 2. Теоретико-методологічні засади менеджменту соціальної роботи.												
Змістовий модуль 4, 5. Закони та закономірності	30	4	4	2		20	30	2	-	2		26

менеджменту соціальної роботи.												
Всього за модулем 2	30	4	4	2		20	30	2	-	2		26
Модуль 3-4. Структурні компоненти менеджменту соціальної роботи.												
Змістовий модуль 6, 7. Типологія менеджменту соціальної роботи.	22	4	4	2		12	20	-	-	-		20
Змістовий модуль 8. Структура менеджменту соціальної роботи.	14	2	4	-		8	18	-	2	-		16
Змістовий модуль 9, 10. Організація як функція управління соціальною роботою.	24	4	4	4		12	22	2	-	-		20
Всього за модулем 3-4	60	10	12	6		32	60	2	2	-		56
Модуль 5. Менеджмент соціальної роботи на різних рівнях.												
Змістовий модуль 11, 12.	14	4	2	2		6	14	-	2	-		12

Менеджмент соціальної роботи на мікрорівні.												
Змістовий модуль 13, 14. Менеджмент соціальної роботи на макрорівні.	16	4	2	2		8	16	2	-	-		14
Всього за модулем 5	30	8	4	4		14	30	2	2	-		26
Модуль 6-7. Практичні аспекти менеджменту соціальної роботи.												
Змістовий модуль 15, 16. Управлінські технології в менеджменті соціальної роботи.	28	4	2	2		20	30	2	2	-		26
Змістовий модуль 17, 18. Соціальне проектування й консультування в управлінні соціальною роботою: теоретичні і практичні аспекти.	32	4	4	2		22	30	-	-	2		28
Всього за модулем 6-7	60	8	6	4		42	60	2	2	2		54
Модуль 8 . Ресурсне забезпечення менеджменту соціальної роботи.												

Змістовий модуль 19. Час як ресурс менеджменту соціальної роботи.	16	2	2	2		10	14	-	2	-		12
Змістовий модуль 20. Сучасні інформаційні технології у менеджменті соціальної роботи.	14	2	2	-		10	16	-	-	-		16
Всього за модулем 8	30	4	4	2		20	30	-	2	-		28
Всього	240	40	36	20		144	240	10	10	4		216

Теми лекційних занять (денна форма навчання)

№ з/п		Кількість годин
1.	Визначення сутності і змісту менеджменту соціальної роботи.	4
2.	Концептуальна революція менеджменту соціальної роботи.	2
3.	Закони та закономірності менеджменту соціальної роботи.	4
4.	Типологія менеджменту соціальної роботи.	4
5.	Структура менеджменту соціальної роботи.	2
6.	Організація як функція управління соціальною роботою.	4
7.	Менеджмент соціальної роботи на мікрорівні.	4

8.	Менеджмент соціальної роботи на макрорівні.	4
9.	Управлінські технології в менеджменті соціальної роботи.	4
10.	Соціальне проектування й консультування в управлінні соціальною роботою: теоретичні і практичні аспекти	4
11.	Час як ресурс менеджменту соціальної роботи.	2
12.	Сучасні інформаційні технології у менеджменті соціальної роботи.	2
	Разом	40

Теми лекційних занять (заочна форма навчання)

№ з/п		Кількість годин
1.	Визначення сутності і змісту менеджменту соціальної роботи.	2
2.	Закони та закономірності менеджменту соціальної роботи.	2
3.	Організація як функція управління соціальною роботою.	2
4.	Менеджмент соціальної роботи на макрорівні.	2
5.	Управлінські технології в менеджменті соціальної роботи.	2
	Разом	10

Теми практичних занять (денна форма навчання)

№ з/п		Кількість годин
1.	Визначення сутності і змісту менеджменту соціальної роботи.	4
2.	Концептуальна революція менеджменту соціальної роботи.	2
3.	Закони та закономірності менеджменту соціальної роботи.	4
4.	Типологія менеджменту соціальної роботи.	4
5.	Структура менеджменту соціальної роботи.	4
6.	Організація як функція управління соціальною роботою.	4
7.	Менеджмент соціальної роботи на мікрорівні.	2
8.	Менеджмент соціальної роботи на макрорівні.	2
9.	Управлінські технології в менеджменті соціальної роботи.	2
10.	Соціальне проектування й консультування в управлінні соціальною роботою: теоретичні і практичні аспекти	4
11.	Час як ресурс менеджменту соціальної роботи.	2
12.	Сучасні інформаційні технології у менеджменті соціальної роботи.	2
	Разом	36

**Теми практичних занять
(заочна форма)**

№ з/п		Кількість годин
1.	Визначення сутності і змісту менеджменту соціальної роботи.	2

5.	Структура менеджменту соціальної роботи.	2
7.	Менеджмент соціальної роботи на мікрорівні.	2
9.	Управлінські технології в менеджменті соціальної роботи.	2
11.	Час як ресурс менеджменту соціальної роботи.	2
	Разом	10

**Теми лабораторних занять
(денна форма)**

№ з/п		Кількість годин
1.	Визначення сутності і змісту менеджменту соціальної роботи	2
2.	Закони та закономірності менеджменту соціальної роботи.	2
3.	Типологія менеджменту соціальної роботи.	2
5.	Організація як функція управління соціальною роботою	4
6.	Менеджмент соціальної роботи на мікрорівні	2
7.	Менеджмент соціальної роботи на макрорівні	2
8.	Управлінські технології в менеджменті соціальної роботи	2
9.	Соціальне проектування й консультування в управлінні соціальною роботою: теоретичні і практичні аспекти	2
10.	Час як ресурс менеджменту соціальної роботи	2
	Разом	20

**Теми лабораторних занять
(заочна форма)**

№ з/п		Кількість годин
1.	Закони та закономірності менеджменту соціальної роботи.	2
2.	Соціальне проектування й консультування в управлінні соціальною роботою: теоретичні і практичні аспекти	2
	Разом	4

Самостійна робота (денна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Визначення сутності і змісту менеджменту соціальної роботи.	10
2.	Концептуальна революція менеджменту соціальної роботи.	6
3.	Закони та закономірності менеджменту соціальної роботи.	20
4.	Типологія менеджменту соціальної роботи	12
5.	Структура менеджменту соціальної роботи	8
6.	Організація як функція управління соціальною роботою.	12
7.	Менеджмент соціальної роботи на мікрорівні.	6
8.	Менеджмент соціальної роботи на макрорівні.	8
9.	Управлінські технології в системі менеджменту соціальної роботи.	20
10.	Соціальне консультування і проектування в управлінні соціальною роботою: теоретичні і практичні аспекти.	22
11.	Час як ресурс менеджера соціальної роботи.	10

12.	Сучасні інформаційні технології у менеджменті соціальної роботи.	10
	Разом	144

Самостійна робота (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Визначення сутності і змісту менеджменту соціальної роботи.	12
2.	Концептуальна революція менеджменту соціальної роботи.	14
3.	Закони та закономірності менеджменту соціальної роботи	26
4.	Типологія менеджменту соціальної роботи	20
5.	Структура менеджменту соціальної роботи.	16
6.	Організація як функція управління соціальною роботою.	20
7.	Менеджмент соціальної роботи на мікрорівні.	12
8.	Менеджмент соціальної роботи на макрорівні.	14
9.	Управлінські технології в системі менеджменту соціальної роботи.	26
10.	Соціальне консультування і проектування в управлінні соціальною роботою: теоретичні і практичні аспекти.	28
11.	Час як ресурс менеджера соціальної роботи.	12
12.	Сучасні інформаційні технології у менеджменті соціальної роботи.	16
	Разом	216

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота є невід'ємною складовою вивчення навчальної дисципліни. Вона здійснюється за такими напрямками:

- підготовка теоретичних питань до семінарських занять;
- виконання практичних завдань;
- конспектування першоджерел;
- підготовка рефератів;
- виконання індивідуальних (професійно-орієнтованих) завдань;
- підготовка до підсумкових модульних робіт;
- підготовка до екзаменів або заліків.

Підготовка теоретичних питань до семінарських занять передбачає опрацювання теми за питаннями семінарського заняття. Ці питання могли як розглядати під час лекції, так і повністю виноситися на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки.

- Визначте питання для підготовки (мають бути розглянуті усі питання, вказані у плані семінарського заняття).
- Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на кафедрі) джерела, зазначені у списку основної літератури. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання семінарського заняття.
  - Прочитайте ці розділи.
  - Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
  - Визначте основні поняття, які Ви повинні засвоїти.
  - Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.
- Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.
- Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.
- Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання. Ви можете це зробити, відповівши на тестові питання до теми або розв'язавши практичні завдання.

Підготовка рефератів передбачає глибокий та детальний аналіз проблеми, винесеної у темі реферату.

Алгоритм підготовки.

- Ознайомтеся з вимогами до реферату.
- Оберіть тему реферату.
- Підберіть літературу, у якій розкривається тема реферату. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Складіть план реферату.
- Опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел.
- Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану реферату.
- Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми.
- Оформіть реферат відповідно до вимог.
- Здайте реферат викладачу у зазначений термін.

Підготовка до підсумкових модульних робіт (ПМР), заліків та екзаменів має на меті узагальнення та систематизацію знань з окремого модуля або дисципліни у цілому.

Алгоритм виконання

- Ознайомтеся з переліком питань та завдань до ПМР, заліку або екзамену.
- Підберіть підручники, інструктивно-методичні матеріали або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки (її перелік Ви можете знайти в інструктивно-методичних матеріалах до модуля або курсу).
- Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.
- Визначте рівень знань з кожного питання.
- Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (опрацювання додаткової літератури, складання конспектів, схем, розв'язання окремих типів задач тощо). З цією метою зверніться до алгоритму підготовки теоретичних питань до семінарських занять та виконання практичних завдань до лабораторних занять.
- Для самоперевірки перекажіть теоретичні питання або вирішіть практичне завдання.

Примітка

✓ При виконанні завдань, винесених на самостійне опрацювання, Ви можете звертатися за *консультацією* до викладача. Про час проведення консультацій повідомляє викладач.

✓ Теми, які у повному обсязі виносяться на самостійне опрацювання, та індивідуальні завдання студент має *здати викладачу на консультації* (дату проведення консультації повідомляє викладач).

Модуль 1. Теоретичні засади менеджменту соціальної роботи.

Змістовий модуль 1-2. Визначення сутності і змісту менеджменту соціальної роботи.

Сутність процесу управління. Менеджмент як різновид управління. Співвідношення понять «менеджмент» і «управління». Види менеджменту за напрямками реалізації функцій. Основні категорії менеджменту.

Підходи щодо досліджень у сфері взаємозв'язку менеджменту і управління. Управлінські кадри в області соціальної роботи. Управління в рамках окремої організації. Методологічне та процесуальне управління.

Напрями розвитку менеджменту як системи знань. Блок-схема технології управління. Менеджмент соціальної роботи. Предмет і продукт менеджменту соціальної роботи. Головна мета менеджменту соціальної роботи. Взаємозв'язок суб'єктів та об'єктів соціальної роботи.

Складові процесу менеджменту соціальної роботи. Загальні принципи менеджменту. Принципи управління соціальною роботою.

Семінарське заняття №1, 2 (4 год.) Визначення сутності і змісту менеджменту соціальної роботи.

Мета: Визначити поняття категорій «управління» і «менеджменту», об'єкта і суб'єкта менеджмента соціальної роботи та основних принципів соціальної роботи; проаналізувати історію розвитку менеджменту та характеристики зарубіжних шкіл управління; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про категорії «управління» і «менеджмент», менеджмент соціальної роботи, а також про об'єкт, суб'єкт та принципи менеджменту соціальної роботи; ознайомлення студентів, майбутніх соціальних працівників, з історією розвитку менеджменту та розвитком управлінської науки в Україні.

План семінарського заняття №1, 2.

1. Значення поняття «Менеджмент соціальної роботи».
2. Види менеджменту за напрямками реалізації функцій.
3. Основні категорії менеджменту соціальної роботи.

4. Складові процесу менеджменту соціальної роботи.

5. Характеристика принципів менеджменту соціальної роботи.

Основні поняття: управління, менеджмент, соціальне управління, виробничий менеджмент, фінансовий менеджмент, маркетинг категорії менеджменту, предмет, об'єкт, суб'єкт менеджменту соціальної роботи менеджер, менеджмент соціальної роботи, принципи менеджменту соціальної роботи.

Література:

Основна

1. Дикань Н. В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 389с.
2. Дмитренко Г. Стратегический менеджмент: целевое управление персоналом организаций. – 2-е изд. – К.: МАУП, 2005. – 251 с.
3. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
4. Кредісов А. І. Історія вчень менеджменту. – К.: Знання України, 2001. – 300 с.
5. Кузьмін О. Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с.
6. Скуратівський В. А., Палій О. М. Основи соціальної політики. – К., 2002. – 200 с.
7. Соціальна робота в Україні: теорія та практика: Посібник для підвищення кваліфікації працівників центрів соціальних служб для молоді. – У 2ч. – К., 2001. – 296 с.
8. Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. – К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. – 110 с.
9. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.
10. Чайка Г. Л. Організація праці менеджера: Навч. посіб. / Передмова Г. О. Шепелюк. – К.: Знання, 2007. – 420с.

Додаткова

1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, Н. Т. Мала, О. Г. Мельник, О. Р. Саніна. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 240 с.

2. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблична візуалізація: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.
3. Мазаракі А. А. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А. А. Мазаракі, О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник та ін.; за ред. А. А. Мазаракі. – Харків: Фоліо, 2014. – 846 с.
4. Назарчук Т. В. Менеджмент організацій: навч. посіб. / Т. В. Назарчук, О. М. Косіюк – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 560 с.
5. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 563 с.
6. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnpb.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Поточні контрольні запитання/ завдання:

- 1.Значення поняття «Менеджмент соціальної роботи».
2. Види менеджменту за напрямками реалізації функцій.
3. Основні категорії менеджменту соціальної роботи.
4. Складові процесу менеджменту соціальної роботи.
5. Характеристика принципів менеджменту соціальної роботи.
- 6.Теоретичні витоки менеджменту соціальної роботи.

- 7.Сучасні підходи до розуміння менеджменту соціальної роботи.
- 8.Особливості розвитку менеджменту в Україні.
- 9.Етапи розвитку управлінської науки за радянських часів.
- 10.Пояснити поняття управління та менеджменту.
- 11.Охарактеризувати об'єкт та суб'єкт вивчення менеджмент соціальної роботи .
- 12.Пояснити поняття менеджменту соціальної роботи.

Професійно-орієнтоване завдання:

На прикладі певного закладу, організації, установи проаналізувати рівні управління відповідно до концепції Т Парсонса:

- 1.Інституціональний рівень -----Управління вищої ланки.
- 2.Управлінський рівень-----Управління середньої ланки.
- 3.Технічний рівень-----Управління низової ланки.

Написати реферат на запропоновані теми та викласти його основні положення на занятті:

- 1.Особливості правового забезпечення управління організацією в Україні.
- 2.Оціювання впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність закладу соціальної сфери.

Проаналізуйте афоризми в контексті менеджменту:

«Я залишусь доти, поки не втомлюся. А поки я потрібна Британії, я ніколи не втомлюся».

М. Тетчер

«Хороший менеджер той, хто вміє ставити питання».

Р. Хеллер

«Нормальність – дорога в нікуди, дивакуватись – це єдиний шлях до багатства».

А. Найдстром

Опрацювати значення понять у контексті менеджменту: організація, неформальні організації, зовнішнє середовище, управління, неуправлінський

персонал, виживання, продуктивність, внутрішнє середовище, планування, делегування, контроль, комунікація, основні ресурси організації, організаційні зв'язки.

Лабораторне заняття №1 (2 год.) Визначення сутності і змісту менеджменту соціальної роботи.

Мета: Визначити поняття категорій «управління» і «менеджменту», об'єкта і суб'єкта менеджмента соціальної роботи та основних принципів соціальної роботи; проаналізувати історію розвитку менеджменту та характеристики зарубіжних шкіл управління; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про категорії «управління» і «менеджмент», менеджмент соціальної роботи, а також про об'єкт, суб'єкт та принципи менеджменту соціальної роботи; ознайомлення студентів, майбутніх соціальних працівників, з історією розвитку менеджменту та розвитком управлінської науки в Україні.

План лабораторного заняття №1.

1. Написання реферату з теми заняття.
2. Характеристика напрямів управлінської думки в XX столітті.

Основні поняття: управління, менеджмент, соціальне управління, виробничий менеджмент, фінансовий менеджмент, маркетинг категорії менеджменту, предмет, об'єкт, суб'єкт менеджменту соціальної роботи менеджер, менеджмент соціальної роботи, принципи менеджменту соціальної роботи.

Література:

Основна

1. Дикань Н. В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 389с.
2. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
3. Кредісов А. І. Історія вчень менеджменту. – К.: Знання України, 2001. – 300 с.

4. Кузьмін О. Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с.
5. Скуратівський В. А., Палій О. М. Основи соціальної політики. – К., 2002. – 200 с.
6. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.
7. Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. – К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. – 110 с.
8. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.
9. Чайка Г. Л. Організація праці менеджера: Навч. посіб. / Передмова Г. О. Шепелюк. – К.: Знання, 2007. – 420с.

Додаткова

1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, Н. Т. Мала, О. Г. Мельник, О. Р. Саніна. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 240 с.
2. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. для самостійної роботи студента / О. Є.Кузьмін, О. Г. Мельник, Н. Я. Петришин. – К.: Академвидав, 2012. – 296 с. – (Серія «САМ!»).
3. Кузьмін О. Є. Менеджмент (за допомогою графічно-логічних засобів): навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Серія «Дистанційне навчання». – №64. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.
4. Мазаракі А. А. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А. А. Мазаракі, О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник та ін.; за ред. А. А. Мазаракі. – Харків: Фоліо, 2014. – 846 с.
5. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 563 с.
6. Свидрук І. І Концептуально-методологічні основи розвитку креативного менеджменту національного господарства України: монографія / І. І. Свидрук. – Львів : Растр-7, 2018. – 450 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe

2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.

3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>

4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: 6. www.dnrb.gov.ua.

5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Поточні контрольні запитання/ завдання:

Аналіз світових наукових підходів щодо поняття менеджменту та менеджменту соціальної роботи (вказати імена науковців та основні засади визначення понять).

Розробити тестові завдання по темі заняття на відміну від семінарського заняття (мінімум 10 тестів з 5 варіантами відповідей + ключ). Провести під час одного із занять, перевірити, оцінити.

Написати есе на тему: «Актуальність менеджменту соціальної роботи» та проаналізувати у вигляді дискусії у межах групи, тобто кожен має розробити питання для дискусії у межах свого есе.

Проаналізуйте афоризми в контексті менеджменту:

«Менеджер – це людина, яка ніколи не відкладає на завтра те, що вона може примусити інших зробити сьогодні».
Е. Езар

«Кращим менеджером є та людина, в якій вистачає чуття, щоб вибрати хорошого виконавця, і не бракує розуму, щоб не вмішуватись».
Р. Таунленд

Опрацювати значення понять у контексті менеджменту: менеджмент, управління, менеджмент соціальної роботи, організація, неформальні організації, зовнішнє середовище, управління, неуправлінський персонал, продуктивність, внутрішнє середовище, планування, делегування, контроль, комунікація, основні ресурси організації.

Змістовий модуль 3. Концептуальна революція менеджменту соціальної роботи.

Необхідність в управлінській діяльності на різних етапах розвитку людства. Виникнення певних організаційних форм із розвитком виробничо-господарської діяльності. Поява машинного виробництва як одна із умов виникнення науки про менеджмент. Етапи розвитку менеджменту.

Особливості періодів розвитку управлінської науки в Україні (радянський і пострадянський часи). Українські вчені, які зробили істотний внесок у розвиток управлінської науки.

Характеристика зарубіжних шкіл управління. Основні положення класичної (адміністративної) школи.

Зміст основних значень терміну «менеджмент соціальної роботи». Унікальність менеджменту соціальної роботи. Унікальність, складності та обмеження менеджменту соціальної роботи з точки зору соціальних проблем. Унікальність, складності та обмеження менеджменту соціальної роботи з точки зору професійної соціальної роботи.

Семінарське заняття №3 (2 год.) Концептуальна революція менеджменту соціальної роботи.

Мета: Проаналізувати історію розвитку менеджменту та характеристики зарубіжних шкіл управління; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про категорії «управління» і «менеджмент», менеджмент соціальної роботи, а також про об'єкт, суб'єкт та принципи менеджменту соціальної роботи; ознайомлення студентів, майбутніх соціальних працівників, з історією розвитку менеджменту та розвитком управлінської науки в Україні.

План семінарського заняття №3.

- 1.Історичні аспекти розвитку менеджменту.
- 2.Етапи розвитку менеджменту.
- 3.Розвиток науки про менеджмент в Україні.
- 4.Характеристика різних шкіл управління.
- 5.Розвиток менеджменту в незалежній Україні.

Основні поняття: управління, менеджмент, соціальне управління, виробничий менеджмент, фінансовий менеджмент, маркетинг категорії менеджменту, предмет, об'єкт, суб'єкт менеджменту соціальної роботи

менеджер, менеджмент соціальної роботи, принципи менеджменту соціальної роботи.

Література:

Основна

1. Дикань Н. В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 389с.
2. Кредісов А. І. Історія вчень менеджменту. – К.: Знання України, 2001. – 300 с.
3. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с.
4. Лукашевич А. П. Теория и практика самоменеджмента. – К.: МАУП, 2002. – 360 с.
5. Скуратівський В. А., Палій О. М. Основи соціальної політики. – К., 2002. – 200 с.
6. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.
7. Соціальна робота в Україні: теорія та практика: Посібник для підвищення кваліфікації працівників центрів соціальних служб для молоді. – У 2ч. – К., 2001. – 296 с.
8. Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. – К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. – 110 с.
9. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.

Додаткова

1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, Н. Т. Мала, О. Г. Мельник, О. Р. Саніна. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 240 с.
2. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблична візуалізація: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.
3. Кузьмін О. Є. Менеджмент (за допомогою графічно-логічних засобів): навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Серія «Дистанційне навчання». – №64. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.

4. Мазаракі А. А. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А. А. Мазаракі, О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник та ін.; за ред. А. А. Мазаракі. – Харків: Фоліо, 2014. – 846 с.
5. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 563 с.
6. Свидрук І. І. Концептуально-методологічні основи розвитку креативного менеджменту національного господарства України: монографія / І. І. Свидрук. – Львів : Растр-7, 2018. – 450 с.
7. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnrb.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Проаналізувати поточні контрольні запитання/ завдання:

1. основні положення концепції А. Файоля.
2. Проаналізувати внесок М. Туган-Барановського в розвиток науки про менеджмент.
3. Охарактеризувати розвиток біхевіористських концепцій.

Виберіть афоризм, в якому найповніше розкрита сутність теми.

«Безперервне навчання – мінімальна вимога для того, щоб досягти успіху в будь-якій сфері».

Д.Уейтлі

«Успіх іноді буває єдиною видимою відмінністю між генієм та безумством».
П. Буаст

«У будь-якому бізнесі менеджери – найцінніший і винятково хороший ресурс.

П. Друкер

Щоб стати менеджером. Потрібно починати знизу. Винятків із цього правила немає.

Г. Блок

«Менеджмент – здатність бачити компанію не такою, як вона є, а такою, якою вона може стати».

Д. Тітс

«Не погоджуйтесь на посаду капітана, що тоне».

В. Брудзинський

«Особа, яка не була керівником до 46 років, ніколи і ні для чого вже не буде потрібною.

Н. Паркінсон

Опрацювати значення понять у контексті менеджменту: організація, зовнішнє середовище, управління, неуправлінський персонал, виживання, контроль. Внутрішнє середовище, система, модель.

Модуль 2. Теоретико-методологічні засади менеджменту соціальної роботи.

Змістовий модуль 4-5. Закони та закономірності менеджменту соціальної роботи.

Інструментарій соціального управління. Класифікація методів управління за функцією, яка є способом адміністративного впливу. Основні положення регламентуючих методів. Технологічні вимоги до складання регламентів. Зміст дисциплінарних методів. Складові організаційної діяльності. Індивідуальні і колективні форми управління. Планування як одна із головних функцій соціального управління. Прогнозування, моделювання, програмування як підфункції планування. Ролі керівника соціальної служби.

Характеристика і зміст законів управлінських відносин.

Складові інструментального підходу щодо прийняття та реалізації управлінських рішень. Процедура прийняття рішення. Характеристика прийомів процедури прийняття рішення. Контроль у соціальній роботі: характеристики ефективного контролю, види контролю. Вимоги до управлінських рішень у соціальній службі. Менеджерський цикл у соціальній роботі.

Семінарське заняття №4-5 (4 год.) Закони та закономірності менеджменту соціальної роботи.

Мета: Проаналізувати закони, закономірності, методи, закони управлінських відносин та інструменти менеджменту; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про закони, закономірності, методи менеджменту соціальної роботи та інструменти менеджменту.

План семінарського заняття №4-5.

1. Сутність основних законів менеджменту соціальної роботи.
2. Характеристика методів менеджменту соціальної роботи.
3. Планування – одна із головних функцій соціального управління.
4. Інструментальний підхід щодо прийняття та реалізації управлінських рішень.
5. Менеджерський цикл у соціальній роботі.

Основні поняття: менеджмент соціальної роботи, закони менеджменту, методи, форми, функції менеджменту соціальної роботи, прогнозування, моделювання, програмування закони управлінських відносин, інструменти менеджменту соціальної роботи, прийоми процедури прийняття рішень, менеджерський цикл у соціальній роботі.

Література:

Основна

1. Дикань Н. В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 389с.
2. Дмитренко Г. Стратегический менеджмент: целевое управление персоналом организаций. – 2-е изд. – К.: МАУП, 2005. – 251 с.
3. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
4. Кузьмін О. Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с.
5. Лукашевич А. П. Теория и практика самоменеджмента. – К.: МАУП, 2002. – 360 с.
6. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.
7. Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. – К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. – 110 с.
8. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.

Додаткова

1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. для самостійної роботи студента / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, Н. Я. Петришин. – К.: Академвидав, 2012. – 296 с. – (Серія «САМ!»).
2. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблична візуалізація: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.
3. Мазаракі А. А. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А. А. Мазаракі, О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник та ін.; за ред. А. А. Мазаракі. – Харків: Фоліо, 2014. – 846 с.

4. Назарчук Т.В. Менеджмент організацій: навч. посіб. / Т. В. Назарчук, О. М. Косіюк – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 560 с.
5. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 563 с.
6. Соціальна робота в Україні: теорія і практика / Науково-методичний журнал № 2, 2003р. квітень – червень.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnpb.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Поточні контрольні запитання/ завдання:

1. Сутність основних законів менеджменту соціальної роботи.
2. Характеристика методів менеджменту соціальної роботи.
3. Планування – одна із головних функцій соціального управління.
4. Інструментальний підхід щодо прийняття та реалізації управлінських рішень.
5. Менеджерський цикл у соціальній роботі.
6. Пояснити закони управлінських відносин.
7. Охарактеризувати методи менеджменту соціальної роботи.
8. Пояснити закономірності менеджменту соціальної роботи.
9. Охарактеризувати інструменти менеджменту.

Написати реферат на запропоновані теми та викласти його основні положення з елементами дискусії на занятті:

- 1.Методи групового прийняття управлінських рішень.
- 2.Методи оптимізації управлінських рішень.
- 3.Прогнозування як ефективний спосіб оптимізації управлінських рішень.
- 4.Застосування способів моделювання з метою оптимізації управлінських рішень.

Виберіть афоризм, в якому найповніше розкрита сутність теми та проаналізуйте його.

«Знання – це сила».

Ф. Бекон

«Кожна проблема має вирішення. Єдина складність полягає в тому, щоб його знайти».

Е. Неф

«Той, хто намагається все передбачити, втрачає пильність»

Стародавній китайський трактат

«Будь-яке практичне питання має лише приблизне вирішення».

Р. Емерсон

«Сутність процесу керування полягає в постійному виборі між поганими рішеннями».

Шарль де Голь

«Хто ніколи ні про що не запитує – або знає все, або нічого не знає».

М. Фарбс

«Інтуїція – це те, що замінює нам здоровий глузд».

Р. Ламм

Лабораторне заняття №2 (2 год.) Закони та закономірності менеджменту соціальної роботи.

Мета: Проаналізувати закони, закономірності, методи, закони управлінських відносин та інструменти менеджменту; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового

світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про закони, закономірності, методи менеджменту соціальної роботи та інструменти менеджменту.

План лабораторного заняття №2.

Поняття проекту діяльності певного закладу, організації, служби та ін. та його основних складових.

Основні поняття: управління, менеджмент, соціальне управління, виробничий менеджмент, фінансовий менеджмент, маркетинг, категорії менеджменту, об'єкт, суб'єкт менеджменту соціальної роботи, менеджер, менеджмент соціальної роботи, принципи менеджменту соціальної роботи, проект, складові проекту.

Література:

Основна

- 1.Дмитренко Г. Стратегический менеджмент: целевое управление персоналом организаций. – 2-е изд. – К.: МАУП, 2005. – 251 с.
- 2.Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
- 3.Лукашевич А. П. Теория и практика самоменеджмента. – К.: МАУП, 2002. – 360 с.
- 4.Соціальна робота в Україні: теорія та практика: Посібник для підвищення кваліфікації працівників центрів соціальних служб для молоді. – У 2ч. – К., 2001. – 296 с.
- 5.Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.
- 6.Чайка Г. Л. Організація праці менеджера: Навч. посіб. / Передмова Г. О. Шепелюк. – К.: Знання, 2007. – 420с.

Додаткова

1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. для самостійної роботи студента / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, Н. Я. Петришин. – К.: Академвидав, 2012. – 296 с. – (Серія «САМ!»).

2. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблична візуалізація: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.
3. Мазаракі А. А. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А. А. Мазаракі, О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник та ін.; за ред. А. А. Мазаракі. – Харків: Фоліо, 2014. – 846 с.
5. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 563 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnrb.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Поточні контрольні запитання/ завдання:

1. Проаналізувати закони та закономірності менеджменту на прикладах їх застосування у певних (реально діючих організаціях соціальної сфери).
2. Представити діяльність організації соціальної сфери та проаналізувати закони та закономірності, на яких вона ґрунтується.

Розробити тестові завдання по темі заняття на відміну від семінарського заняття (мінімум 10 тестів з 5 варіантами відповідей + ключ). Провести під час одного із занять, перевірити, оцінити.

Модуль 3-4. Структурні компоненти менеджменту соціальної роботи.

Змістовий модуль 6-7. Типологія менеджменту соціальної роботи.

Різновиди соціального менеджменту як підвиду соціального управління.

Моделі взаємозв'язку суб'єктів і об'єктів менеджменту в організації за своєю структурою і змістом. Принциповість менеджменту як свідомого впливу і вибору оптимального рішення щодо організації соціальної роботи.

Формування мети проектної діяльності в соціальній роботі. Зміст менеджерської логіки в соціальній роботі. Сутність проекту як відповідної менеджерської логіки. Визначення проектування в соціальній роботі. Співвідношення компонентів проекту соціальної роботи. Визначення програми соціальної служби. Менеджмент соціальної роботи в контексті концептуальних аспектів проектування в соціальній діяльності.

Класичне визначення «організації» в менеджменті. «Організація» в соціальній сфері, соціальні властивості організації. Правила розуміння компонентів соціальної служби як організації. Основні складові організації та закономірності їх взаємозв'язку. Передумови визначення мети організації. Визначення менеджменту соціальної роботи як управління організацією.

Семінарське заняття №6-7 (4 год.) Типологія менеджменту соціальної роботи.

Мета: Проаналізувати типологію менеджменту соціальної роботи; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про типологію менеджменту соціальної роботи.

План семінарського заняття №6-7.

1. Різновиди соціального менеджменту.
2. Характеристика моделей та методів взаємозв'язку об'єктів та суб'єктів менеджменту.
3. Менеджерська логіка проектування в соціальній роботі.
4. Співвідношення компонентів проекту соціальної роботи.

Основні поняття: менеджмент соціальної роботи, функції менеджменту соціальної роботи, самоменеджмент, системний підхід, процесуальний

підхід, організація, характеристики організації, властивості організації, соціальна служба, ознаки соціальних служб, функції менеджменту соціальної роботи, планування, координація, контроль, мотивація, концепції самоменеджменту.

Література:

Основна

1. Дикань Н. В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 389с.
2. Дмитренко Г. Стратегический менеджмент: целевое управление персоналом организаций. – 2-е изд. – К.: МАУП, 2005. – 251 с.
3. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
4. Кредісов А. І. Історія вчень менеджменту. – К.: Знання України, 2001. – 300 с.
5. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с.
6. Лукашевич А. П. Теория и практика самоменеджмента. – К.: МАУП, 2002. – 360 с.
7. Скуратівський В. А., Палій О. М. Основи соціальної політики. – К., 2002. – 200 с.
8. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.
9. Соціальна робота в Україні: теорія та практика: Посібник для підвищення кваліфікації працівників центрів соціальних служб для молоді. – У 2ч. – К., 2001. – 296 с.
10. Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. – К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. – 110 с.
11. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.

12. Чайка Г. Л. Організація праці менеджера: Навч. посіб. / Передмова Г. О. Шепелюк. – К.: Знання, 2007. – 420с.

Додаткова

1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, Н. Т. Мала, О. Г. Мельник, О. Р. Саніна. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 240 с.

2. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблична візуалізація: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.

3. Назарчук Т. В. Менеджмент організацій: навч. посіб. / Т. В. Назарчук, О. М. Косіюк – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 560 с.

4. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 563 с.

5. Соціальна робота в Україні: теорія і практика / Науково-методичний журнал № 2, 2003р. квітень – червень.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnpb.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Поточні контрольні запитання/ завдання:

1. Проаналізувати загальну типологію управління.
2. Охарактеризувати види соціального управління: 1) адміністративно-державний або соціально-політичний менеджмент; 2) матеріальне виробництво

або соціально-економічний менеджмент; 3) управління духовним виробництвом або соціально-культурний менеджмент).

3. Проаналізувати форми соціального управління(управління матеріальними ресурсами, управління людськими ресурсами).

4. Проаналізувати дуалістичну типологію менеджменту соціальної роботи(див. М.П. Лукашевич, М.В. Туленков «Менеджмент соціальної роботи»).

5. Проаналізувати диференціацію менеджменту соціальної роботи за критерієм засобів управління.

6. Проаналізувати типи менеджменту соціальної роботи за критерієм розподілу повноважень.

Професійно-орієнтоване завдання:

1.Написати есе на тему «Мотивація у процесі управління» (зокрема, в управлінні соціальної роботи) та прочитати, проаналізувати основні положення на занятті.

2. На прикладах конкретних установ, служб, організацій, товариств, підприємств тощо представити мотиваційний аспект (в Україні та за кордоном).

Лабораторне заняття №3 (2 год.) Типологія менеджменту соціальної роботи.

Мета: Проаналізувати типологію менеджменту соціальної роботи; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про типологію менеджменту соціальної роботи.

План лабораторного заняття №3.

1.Проаналізувати форми соціального управління:

2.Управління матеріальними ресурсами (управління проектами, технікою, власністю, технологією, фінансами, обліком) на реальних, конкретних прикладах.

3.Управління людськими ресурсами (соціальним розвитком, робочою силою,

зайнятістю, освітою, працею, профорієнтацією, соціальним забезпеченням, соціальним захистом).

Основні поняття: менеджмент соціальної роботи, функції менеджменту соціальної роботи, соціальне управління, зайнятість, управлінська праця, технологія, фінанси, освіта, профорієнтація, само менеджмент.

Література:

Основна

1. Дикань Н. В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 389с.
2. Дмитренко Г. Стратегический менеджмент: целевое управление персоналом организаций. – 2-е изд. – К.: МАУП, 2005. – 251 с.
3. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
4. Кузьмін О. Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с.
5. Лукашевич А. П. Теория и практика самоменеджмента. – К.: МАУП, 2002. – 360 с.
6. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.
7. Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. – К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. – 110 с.
8. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.
9. Чайка Г. Л. Організація праці менеджера: Навч. посіб. / Передмова Г. О. Шепелюк. – К.: Знання, 2007. – 420с.

Додаткова

1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, Н. Т. Мала, О. Г. Мельник, О. Р. Саніна. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 240 с.

2. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблицна візуалізація: навч. посіб. / О.Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.
3. Мазаракі А. А. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А. А. Мазаракі, О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник та ін.; за ред. А. А. Мазаракі. – Харків: Фоліо, 2014. – 846 с.
4. Назарчук Т.В. Менеджмент організацій: навч. посіб. / Т. В. Назарчук, О. М. Косіюк – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 560 с.
5. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 563 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnpb.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Поточні контрольні запитання/ завдання:

Проаналізувати ієрархію потреб А. Маслоу (фізіологічні, потреби безпеки та захисту, соціальні, потреби, що стосуються поваги та самореалізації).

Професійно-орієнтоване завдання:

Проаналізуйте на власному прикладі та прикладі майбутніх потенційних (конкретних) клієнтів потреби згідно класифікації піраміди А. Маслоу.

Змістовий модуль 8. Структура менеджменту соціальної роботи.

Характеристика трьох основних рівнів структури управління соціальною роботою в Україні. Основні положення загальної управлінської теорії. Специфіка управління закладом соціальної роботи.

Надання допомоги клієнту для виходу із складної життєвої ситуації як головне призначення закладу соціальної роботи, що впливає на специфіку управління цим закладом. Урахування загальних управлінських закономірностей щодо управління закладом соціальної роботи.

Основні завдання менеджера. Ролі сучасного соціального менеджера.

Особливості управлінської праці менеджерів соціальної роботи: мета, предмет, засоби, характеристика, продукт управлінської праці. Характеристика управлінського персоналу. Лінійні й функціональні менеджери. Види поділу праці менеджерів. Базові функції менеджера. Вимоги до професійної компетенції менеджерів соціальної роботи.

Семінарське заняття 8 (4 год.). Структура менеджменту соціальної роботи.

Мета: Проаналізувати структуру менеджменту соціальної роботи, проаналізувати якості сучасного менеджера; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про структуру менеджменту соціальної роботи, а також про якості сучасного менеджера.

План семінарського заняття №8.

1. Трирівнева структура управління соціальною роботою України.
2. Специфіка управління закладом соціальної роботи.
3. Якості сучасного менеджера.

Основні поняття: менеджмент соціальної роботи, функції менеджменту соціальної роботи, заклади соціальної роботи, управління, менеджер,

управлінський персонал.

Література:

Основна

1. Дикань Н. В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 389с.
2. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
3. Кредісов А. І. Історія вчень менеджменту. – К.: Знання України, 2001. – 300 с.
4. Кузьмін О. Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с.
5. Лукашевич А. П. Теория и практика самоменеджмента. – К.: МАУП, 2002. – 360 с.
6. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.
7. Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. – К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. – 110 с.
8. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.
9. Чайка Г. Л. Організація праці менеджера: Навч. посіб. / Передмова Г. О. Шепелюк. – К.: Знання, 2007. – 420с.

Додаткова

1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблична візуалізація: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.
2. Мазаракі А. А. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А. А. Мазаракі, О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник та ін.; за ред. А. А. Мазаракі. – Харків: Фоліо, 2014. – 846 с.

3. Назарчук Т. В. Менеджмент організацій: навч. посіб. / Т. В. Назарчук, О. М. Косіюк – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 560 с.
4. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 563 с.
5. Свидрук І. І Концептуально-методологічні основи розвитку креативного менеджменту національного господарства України: монографія / І. І. Свидрук. – Львів : Растр-7, 2018. – 450 с.
6. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnpb.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Поточні контрольні запитання/ завдання:

1. Проаналізувати особливості діяльності закладів соціальної роботи.
2. Проаналізувати діяльність лінійних та функціональних менеджерів соціальних установ.
3. Проаналізувати функції менеджерів соціальних установ.

Професійно-орієнтоване завдання:

1. Представити професійну діяльність лінійних і функціональних менеджерів на прикладі закладів соціальної сфери.
2. На прикладі закладу соціальної сфери представте мету та завдання своєї професійної діяльності як керівника.

Творче завдання:

Написати есе на тему «Якщо б я був керівником закладу соціальної сфери, то...».

Змістовий модуль 9-10. Організація як функція управління соціальною роботою.

Визначення організації в класичному менеджменті – це систематизоване, свідоме об'єднання дій людей для досягнення певних цілей, то організація соціальної сфери(соціальна система, організація, яка здійснює соціальну роботу, соціальна служба тощо) – це систематизоване, структуроване, публічне, свідоме об'єднання дій людей для досягнення ефективного результату в розв'язанні соціальної проблеми в контексті мети соціальної роботи.

Призначення або мета соціальної служби певною мірою визначає головні завдання, які потрібно виконати, а також визначає, які технологічні та кадрові ресурси необхідно залучати до цього. Передумови визначення мети: 1) визначення ознак, реєстрація індикаторів проблеми: отримання інформації, яка свідчить про необхідність певних змін; 2) аналіз ситуації: проведення аналізу сильних і слабких сторін організації, зовнішніх можливостей і загроз, їх взаємозв'язків; 3) опис (формування) проблеми.

На відміну від планування роботи, при плануванні структури соціальної служби увага зосереджується, насамперед, на загальному розподілі влади та повноважень, обробці інформації, визначення ролі тих, хто може приймати рішення у межах організації, на тому як будуть пов'язані між собою окремі виробничі групи, підрозділи. Структура і побудова соціальної служби мають відповідати її призначенню, стратегії, технологічному рівню та оточенню (міжорганізаційні відносини).

У міру того, як виникає складність щодо оточення сфери надання соціальних послуг і прискорюються темпи змін, ключовим елементом стратегії багатьох соціальних служб є формування відносин між співробітниками (зміни (оновлення. інновації та новаторство)).

Для більшості соціальних служб здатність працювати творчо та керувати змінами, а також уміння бути новаторами, є ключем для довголіття.

Висновок: таким чином, менеджмент соціальної роботи – це управління, але управління імовірною системою – організацією, що в умовах протиріч (існують, динамізують, накопичуються, трансформуються), спрямоване на досягнення цілей соціальної роботи.

Семінарське заняття №9-10 (4 год.) Організація як функція управління соціальною роботою.

Мета: Проаналізувати організацію як функцію управління; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення,

спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про організацію як функцію управління, а також про формування організаційних виробництв.

План семінарського заняття №9-10.

- 1.Сутність функцій організації та її місце в системі управління.
- 2.Організаційна структура як результат організаційної діяльності.
- 3.Делегування повноважень. Елементи процесу делегування.

Основні поняття: менеджмент соціальної роботи, управління, організація, характеристики організації, властивості організації, організаційна діяльність, соціальна служба, ознаки соціальних служб, делегування.

Література:

Основна

- 1.Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
- 2.Кузьмін О. Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с.
- 3.Лукашевич А. П. Теория и практика самоменеджмента. – К.: МАУП, 2002. – 360 с.
- 4.Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.
- 5.Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. – К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. – 110 с.
- 6.Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.

7. Чайка Г. Л. Організація праці менеджера: Навч. посіб. / Передмова Г. О. Шепелюк. – К.: Знання, 2007. – 420 с.

Додаткова

1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, Н. Т. Мала, О. Г. Мельник, О. Р. Саніна. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 240 с.

2. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблична візуалізація: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.

3. Кузьмін О. Є. Менеджмент (за допомогою графічно-логічних засобів): навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. 4. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. – К.: Кондор-Видавництво, 2015. – 563 с.

5. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnrb.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Поточні контрольні запитання/ завдання:

1. Проаналізувати сутність організації як функції менеджменту.
2. Вимоги щодо організаційної сутності управління.

Творче завдання:

Розробити проект умовного закладу соціальної сфери з будь-якою категорією клієнтів, враховуючи процес організації як функцію менеджменту соціальної роботи.

Розробити тестові завдання по темі заняття (мінімум 10 тестів з 5 варіантами відповідей + ключ). Провести під час одного із занять, перевірити, оцінити.

Підготувати реферати та поінформувати студентів групи щодо основного змісту та провести дискусію відповідно до теми (до трьох запитань).

Оберіть афоризм, в якому найповніше розкрита сутність теми та проаналізувати його:

Чи можна уникнути відповідальності, просуваючись кар'єрною драбиною?

О. Сеїн

Скорочення може призвести тільки до одного – організація буде меншою.

Д. Пфєффер

Найголовніше, чого я навчився як менеджер, - це те, що роботу мають виконувати інші.

А. Слоун

Той, хто делегує повноваження, не знаючи деталей справи, яку передає іншим, ризикує залишитися непотрібним.

Г. Дженін

Чим довша назва посади, тим нижчим є її ранг

Дж. Макговері

Ціна величності – відповідальність.

В. Черчілль

Лабораторне заняття №5 (4 год.) Організація як функція управління соціальною роботою.

Мета: Проаналізувати організацію як функцію управління; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей

особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про організацію як функцію управління, а також про формування організаційних виробництв.

План лабораторного заняття №5.

Підготувати реферати на наступні теми (підготувати доповіді на лабораторне заняття з елементами дискусії):

- 1.Сутність і роль моделі раціональної бюрократії М. Вебера.
- 2.Фактична, раціональна та бажана органіграми лінійно-функціональної структури управління організацією.

Основні поняття: менеджмент соціальної роботи, управління, організація, характеристики організації, властивості організації, організаційна діяльність, соціальна служба, ознаки соціальних служб, делегування.

Література:

Основна

- 1.Дикань Н. В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 389 с.
- 2.Дмитренко Г. Стратегический менеджмент: целевое управление персоналом организаций. – 2-е изд. – К.: МАУП, 2005. – 251 с.
- 3.Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
- 4.Кузьмін О. Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с.
- 5.Лукашевич А. П. Теория и практика самоменеджмента. – К.: МАУП, 2002. – 360 с.
- 6.Соціальна робота в Україні: теорія та практика: Посібник для підвищення кваліфікації працівників центрів соціальних служб для молоді. – У 2ч. – К., 2001. – 296 с.

7. Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. – К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. – 110 с.
8. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.
9. Чайка Г. Л. Організація праці менеджера: Навч. посіб. / Передмова Г. О. Шепелюк. – К.: Знання, 2007. – 420с.

Додаткова

1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблицьна візуалізація: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.
2. Мазаракі А. А. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А. А. Мазаракі, О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник та ін.; за ред. А. А. Мазаракі. – Харків: Фоліо, 2014. – 846 с.
3. Назарчук Т. В. Менеджмент організацій: навч. посіб. / Т. В. Назарчук, О. М. Косіюк – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 560 с.
4. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. – К.: Кондор-Видавництво, 2015. – 563 с.
5. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnrb.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Поточні контрольні запитання/ завдання:

1. Охарактеризуйте бюрократичну, організаційну структуру. Визначте її переваги та недоліки. Наведіть приклади бюрократичних типів.
2. Наведіть приклади адаптивної організаційної структури. З'ясуйте переваги та недоліки.
3. Проаналізуйте основні принципи формування організаційних структур управління.

Творче завдання:

Проаналізувати діяльність будь-якої (реальної) організації з точки зору менеджменту (вказати назву, місце знаходження- в Україні чи за кордоном, проаналізувати діяльність).

Розробити тестові завдання по темі заняття (мінімум 10 тестів з 5 варіантами відповідей + ключ). Провести під час заняття, перевірити, оцінити.

Оберіть афоризм, в якому найповніше розкрита сутність теми:

«Здатність організації навчатися та швидко трансформувати здобуті знання в діях — виняткова перевага в бізнесі».
Дж. Уелш

«Вимірюють не роботу, а відповідальність».

Отто фон Бісмарк

«Особа, яка посміхається при невдачі, напевно думає, кого вона звинувачуватиме в цьому».
Закон Джоунса

«Яким би високим не був ваш пост, ви відповідаєте за те, що відбувається на самому низу».

Б. Р. Джеймс

Модуль 5. Менеджмент соціальної роботи на різних рівнях.

Змістовий модуль 11-12. Менеджмент соціальної роботи на мікрорівні.

Розподіл предметного світу на макро- і мікросвіт. Соціальна сфера як складова соціального макросередовища. Виділення мікрорівня управління соціальною роботою. Підходи щодо дослідження і здійснення процесу управління на мікрорівні. Теорія систем як основного системного підходу щодо дослідження і здійснення процесу управління. Основні значення вживання терміну «організація» стосовно соціальних об'єктів. Механізми утворення організацій. Загальні характеристики організацій. Інституціональні ознаки соціальної служби. Основні підходи аналізу характерних рис соціальних служб.

Загальні функції менеджменту. Аналіз діаграми, яка показує взаємозв'язок між функціями менеджменту, а також зміст організацій процесу управління. Характеристика основних компонентів планування.

Визначення самоменеджменту. Основні концепції самоменеджменту. Модель, яка передбачає певну структуру ідей, які розкривають сутність самоменеджменту ділової кар'єри соціального працівника. Дотримання основних аспектів системи самооцінки особистості як складової ефективності самоменеджменту.

Семінарське заняття №11 (2 год.). Лабораторне заняття №6 (2 год.).

Організація менеджменту соціальної роботи на мікрорівні.

. Мета: Проаналізувати особливості менеджменту соціальної роботи на мікрорівні, розглянути специфіку самоменеджменту в управлінні соціальною роботою; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про менеджмент соціальної роботи на мікрорівні, а також про специфіку самоменеджменту в управлінні соціальною роботою

План семінарського заняття №11, лабораторного заняття №6.

1. Процесуальний характер менеджменту соціальної роботи.
2. Особливості функцій менеджменту соціальної роботи.
3. Управлінська праця менеджерів соціальної роботи.
4. Самоменеджмент в управлінні соціальною роботою.
5. Толерантність як ідеологія соціальної роботи.

6. Практична ідеологія соціальної роботи.
7. Вплив «нового менеджералізму» на реформування європейських соціальних служб.
8. Модель толерантного менеджменту персоналу.

Основні поняття: менеджмент соціальної роботи, функції менеджменту соціальної роботи, самоменеджмент, системний підхід, процесуальний підхід, організація, характеристики організації, властивості організації, соціальна служба, ознаки соціальних служб, функції менеджменту соціальної роботи, планування, координація, контроль, мотивація, концепції самоменеджменту.

Література:

Основна

1. Дикань Н. В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 389с.
2. Дмитренко Г. Стратегический менеджмент: целевое управление персоналом организаций. – 2-е изд. – К.: МАУП, 2005. – 251 с.
3. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
4. Кредісов А. І. Історія вчень менеджменту. – К.: Знання України, 2001. – 300 с.
5. Кузьмін О. Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с.
6. Лукашевич А. П. Теория и практика самоменеджмента. – К.: МАУП, 2002. – 360 с.
7. Скуратівський В. А., Палій О. М. Основи соціальної політики. – К., 2002. – 200 с.
8. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.
9. Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. – К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. – 110 с.

10.Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.

11.Чайка Г. Л. Організація праці менеджера: Навч. посіб. / Передмова Г. О. Шепелюк. – К.: Знання, 2007. – 420с.

Додаткова

1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. для самостійної роботи студента / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, Н. Я. Петришин. – К.: Академвидав, 2012. – 296 с. – (Серія «САМ!»).

2. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблична візуалізація: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.

3.Мазаракі А. А. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А. А. Мазаракі, О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник та ін.; за ред. А. А. Мазаракі. – Харків: Фоліо, 2014. – 846 с.

4.Назарчук Т.В. Менеджмент організацій: навч. посіб. / Т. В. Назарчук, О. М. Косіюк – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 560 с.

5. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 563 с.

6.Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnpb.gov.ua.

5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Поточні контрольні запитання/ завдання:

1. Підготовка персоналу.
2. Менеджмент догляду.
3. Проаналізувати модель толерантності за двома шкалами.
4. Основні елементи управлінської праці.
5. Процес управлінської праці в організації.
6. Керівник вищої ланки в системі управління установи соціальної роботи.
7. Керівник середньої ланки в системі управління установи соціальної роботи.
8. Керівник низової ланки в системі управління організацією.
9. Поділ праці менеджерів за рівнями управління і сферами діяльності установи соціальної роботи.
10. Орієнтовані витрати робочого часу на виконання різних видів управлінської діяльності.

Професійно-орієнтоване завдання:

1. Проаналізувати ризики сплати податків до бюджету (економічний, екологічний, політичний, соціальний)
2. Проаналізувати суперечності між декларованими цінностями та практичною соціальною роботою (декларований (формальний) список і прихований (неформальний список)).
3. Проаналізувати взаємодію соціального працівника (управлінця) і клієнтів (підлеглого) за типом соціального спрямування (приватизм, велфаризм, клієнталізм, толерантність).
4. Проаналізувати соціально-політичні особливості світогляду (за моделлю толерантності).
5. Провести тестування для претендентів на роботу в соціальних службах (Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – с.120-125.).

6. Проаналізувати основні функції і ролі керівника-менеджера установи соціальної роботи на прикладі конкретної організації.

7. Проаналізувати вимоги до професійної компетенції менеджерів соціальної роботи.

Змістовий модуль 13-14. Менеджмент соціальної роботи на макрорівні.

Підходи щодо визначення взаємозв'язку між соціальною політикою держави та менеджментом соціальної роботи. Соціальна політика як складова частина внутрішньої політики держави. Функції соціальної політики. Принципи соціальної політики. Визначення соціальної держави. Основні параметри соціальної держави. Характеристика блоків соціальної політики. Стратегічне управління соціальною роботою. Теоретична складова соціальної політики. Основні закони управління соціальною роботою. Практична складова соціальної політики. Методи управління. Інструментальна база управління соціальною роботою. Інструменти соціальної політики, які використовуються для профілактичних заходів. Інструменти соціальної роботи.

Кадровий потенціал як об'єкт управління кадровою політикою: людський фактор, людські ресурси, робоча сила, трудові ресурси, трудовий потенціал, сукупний працівник, соціальні працівники, персонал, кадри. Взаємозв'язок між основними категоріями в кадровому менеджменті. Структура менеджерського корпусу соціальної роботи в Україні.

Ресурси управління. Ресурсне забезпечення менеджменту соціальної роботи. Джерела ресурсів в управління соціальною роботою. Характеристика внутрішніх і зовнішніх ресурсів. Інформаційні ресурси. Технологічний ресурс. Морфологічний ресурс. Організаційні ресурси. Технічні ресурси. Правові ресурси. Політичні ресурси. Економічні ресурси. Фінансові ресурси. Психологічні ресурси. Педагогічні ресурси.

Семінарське заняття № 12 (2 год.). Лабораторне заняття № 7 (2 год.).

Організація менеджменту соціальної роботи на макрорівні.

Мета: Визначити специфіку менеджменту соціальної роботи на макрорівні. Охарактеризувати кадровий потенціал менеджменту соціальної роботи та структуру менеджментського корпусу соціальної роботи в Україні; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про менеджмент соціальної роботи на макрорівні, про кадровий потенціал менеджменту соціальної роботи та структуру менеджментського корпусу соціальної роботи в Україні.

План семінарського заняття № 12. Лабораторного заняття № 7.

1. Соціальна політика як стратегія менеджменту соціальної роботи.
2. Кадровий потенціал менеджменту соціальної роботи.
3. Ресурсне забезпечення менеджменту соціальної роботи.

Основні поняття: менеджмент соціальної роботи, соціальна політика, принципи соціальної політики, функції соціальної політики, параметри соціальної держави, закони управління соціальною роботою, принципи управління, методи управління, інструменти соціальної роботи, оподаткування, послуги, форми соціальної політики, кадровий потенціал, професіоналізм, кадри, персонал, ресурси управління.

Питання по темі для самостійного вивчення:

1. Основні підходи щодо визначення взаємозв'язку соціальної політики держави з менеджментом соціальної роботи.
2. Функції соціальної політики.
3. Основні параметри соціальної держави.
4. Основні принципи соціальної політики.
5. Теоретична і практична складові соціальної політики
6. Основні закони управління соціальною роботою.
7. Аналіз методів управління.
8. Інструменти соціальної роботи.
9. Інструменти соціальної політики (для використання у межах профілактичних заходів).
10. Нормативно-правова база соціальної роботи як інструментарій управління (назвати документи та проаналізувати).

Література:

Основна

1. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
2. Кузьмін О. Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: Підручник. — К.: «Академвидав», 2003. — 416 с.
3. Лукашевич А. П. Теория и практика самоменеджмента. — К.: МАУП, 2002. — 360 с.
4. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверевої, Г. М. Лактіонової. — К.: ДЦССМ, 2004. — 256с.
5. Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. — К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. — 110 с.
6. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. — К.: МАУП, 2002. — 376с.
7. Чайка Г. Л. Організація праці менеджера: Навч. посіб. / Передмова Г. О. Шепелюк. — К.: Знання, 2007. — 420с.

Додаткова

1. Кузьмін О.Є. Менеджмент: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, Н. Т. Мала, О. Г. Мельник, О. Р. Саніна. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. — 240 с.
2. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблична візуалізація: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. — 196 с.
3. Назарчук Т. В. Менеджмент організацій: навч. посіб. / Т. В. Назарчук, О. М. Косіюк — К.: «Центр учбової літератури», 2015. — 560 с.
4. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський — вид. 4-е, перероблене і доповнене. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 563 с.
5. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д.Зверева, О. В. Безпалько, С. Я.Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверевої, Г. М. Лактіонової. — К.: ДЦССМ, 2004. — 256с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnpb.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Поточні контрольні запитання/ завдання:

- 1.Складові кадрового потенціалу (проаналізувати).
- 2.Проаналізуйте поняття «професіоналізм керівника» (наведіть реальні приклади)
- 3.Складові кадрового потенціалу соціального закладу.
- 4.Проаналізуйте структуру менеджерського корпусу соціальної роботи в Україні.
- 5.Ресурсне забезпечення менеджменту соціальної роботи. Джерела ресурсів в управлінні соціальною роботою.
- 6.Внутрішні та зовнішні ресурси закладів соціальної сфери.

Професійно-орієнтовані завдання:

- 1.Порівняти стратегічне, оперативне та тактичне управління у сфері соціальної роботи.
- 2.Проаналізувати основні завдання, види та стадії кадрового планування.
- 3.Проаналізувати властивості персоналу на прикладі конкретного закладу соціальної сфери.
- 4.Проаналізувати схему управління персоналом на прикладі конкретного закладу соціальної сфери.
- 5.Проаналізувати формування корпоративної культури цільового соціального управління (за основу взяти конкрету, реальну організацію України або за кордоном, можна дві і здійснити порівняльний аналіз).

Модуль 6-7. Практичні аспекти менеджменту соціальної роботи.

Змістовий модуль 15-16. Управлінські технології в системі менеджменту соціальної роботи.

Поняття управлінської технології. Історія розвитку управлінських технологій. Інтенсивність розвитку соціальних технологій. Класифікація управлінських технологій. В основі класифікації лежать особливості суб'єктів та об'єктів управління; специфіка механізмів управління; види організаційних структур управління; ступінь охоплення елементів управлінського циклу; особливості стилю управлінської діяльності; типологія процесу управління, а також етапи його технологізації.

Загальна класифікація управлінських технологій в системі соціальної роботи. Загальні технології управління. Класифікація спеціальних управлінських технологій в системі соціальної роботи.

Розподіл управлінських технологій в системі соціальної роботи. Технології управління за цілями. Просте цільове управління. Програмно-цільове управління. Регламентне управління. Пріоритети варіантів цільового управління. Технології управління за результатами. Технологія управління установою соціальної роботи на базі потреб та інтересів. Перелік потреб та інтересів. Схема циклу процесу управління соціальною роботою. Кільцева схема організаційно-управлінських відносин. Залежність ефективності праці від її стимулювання. Мобілізація персоналу.

Семінарське заняття №13 (2 год.). Лабораторне заняття №8 (2 год.).

Управлінські технології у менеджменті соціальної роботи.

Мета: Визначити поняття категорії «управлінські технології» як послідовності управлінських дій та процедур; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про управлінські технології, їх класифікацію.

План семінарського заняття № 13, лабораторного заняття № 8.

1. Поняття технології соціальної роботи
2. Загальна класифікація управлінських технологій в системі соціальної роботи.
3. Класифікація спеціальних (або часткових) управлінських технологій в системі соціальної роботи.

4.Потреби та інтереси як підґрунтя розподілу управлінських технологій соціальної роботи.

Основні поняття: менеджмент соціальної роботи, соціальний працівник, технологія, управлінська технологія, управлінські дії, управлінські процедури, процес управління, управлінський цикл, регламентне управління, цільове управління.

Література:

Основна

- 1.Дикань Н. В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 389с.
- 2.Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
- 3.Кредісов А. І. Історія вчень менеджменту. – К.: Знання України, 2001. – 300 с.
- 4.Кузьмін О. Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с.
- 5.Лукашевич А. П. Теория и практика самоменеджмента. – К.: МАУП, 2002. – 360 с.
- 6.Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.
- 7.Соціальна робота в Україні: теорія та практика: Посібник для підвищення кваліфікації працівників центрів соціальних служб для молоді. – У 2ч. – К., 2001. – 296 с.
- 8.Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. – К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. – 110 с.
- 9.Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.
- 10.Чайка Г. Л. Організація праці менеджера: Навч. посіб. / Передмова Г. О. Шепелюк. – К.: Знання, 2007. – 420с.

Додаткова

1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, Н. Т. Мала, О. Г. Мельник, О. Р. Саніна. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 240 с.
2. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. для самостійної роботи студента / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, Н. Я. Петришин. – К.: Академвидав, 2012. – 296 с. – (Серія «САМ!»).
3. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблична візуалізація: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.
4. Мазаракі А. А. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А. А. Мазаракі, О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник та ін.; за ред. А. А. Мазаракі. – Харків: Фоліо, 2014. – 846 с.
5. Назарчук Т. В. Менеджмент організацій: навч. посіб. / Т. В. Назарчук, О. М. Косіюк – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 560 с.
6. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 563 с.
7. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnrb.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Поточні контрольні запитання/ завдання:

1. Проаналізувати розподіл управлінських технологій в системі соціальної роботи.
2. Проаналізувати варіанти соціального управління згідно пріоритетів цільового управління.
3. Проаналізувати перелік потреб та інтересів (для людини/ для суспільства).
4. Основні тенденції сучасних управлінських технологій у сфері соціальної роботи.

Професійно-орієнтовані завдання:

1. Проаналізувати лінійну структуру управління підрозділами в установі соціальної роботи.
2. Проаналізувати схему циклу процесу управління соціальною роботою.
3. Проаналізувати схему циклу процесу управління соціальною роботою на базі потреб та інтересів.
4. Назвіть основні пріоритети цільового управління в системі соціальною роботою.
5. Проаналізуйте тенденції сучасних управлінських технологій в соціальній роботі.
6. Проаналізуйте залежність ефективності праці від її стимулювання.
7. Розробіть 10 тестових завдань (4 варіанти відповідей) з теми занять, провести зі студентами на занятті.

Змістовий модуль 17-18. Соціальне консультування й проектування в управлінні соціальною роботою: теоретичні та практичні аспекти.

Мотивація як одна із основних функцій менеджменту. Вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на процес мотивації. Взаємозв'язок підбору кадрів з засобами стимулювання. Взаємозв'язок мотивації та потреб. Ознаки потреб. Інтерес. Мотив. Модель мотивації через потреби. Стадії мотиваційного процесу. Використання анкет для проведення моніторингу потреб. Методи задоволення соціальних потреб.

Процес оцінювання персоналу: сутність, цілі, завдання, елементи. Критерії оцінки і частота їх використання. Система оцінювання персоналу соціальних служб. Схема оцінювання діяльності керівників соціальних організацій.

Методи оцінювання персоналу соціальних служб. Атестація соціальних працівників.

Місце та роль консалтингу в системі управління соціальною роботою. Загальна характеристика консалтингу. Різниця між консультуванням та консалтингом. Етапи консалтингу. Надання інформації керівнику чи менеджеру соціальної справи. Проведення діагнозу проблем, які непокоять працівників соціальної сфери. Розробка рекомендацій, які базуються на професійному діагнозі стані соціальної справи. Надання допомоги в реалізації рекомендацій щодо покращення системи управління. Сприяння підвищенню кваліфікації клієнта.

Методи підвищення ефективності роботи з персоналом соціальної служби.

Семінарське заняття №14, 15 (4 год.). Лабораторне заняття №9 (2 год.).

Соціальне проектування й консультування в управлінні соціальною роботою: теоретичні й практичні аспекти.

Мета: проаналізувати визначення понять «соціальне проектування» та «соціальне консультування»; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про соціальне проектування й консультування в управлінні соціальною роботою.

План семінарських занять № 14, 15. Лабораторного заняття № 9.

- 1.Процес мотивації та його основні складові.
- 2.Управління мотивацією персоналу соціальних служб.
- 3.Західний досвід мотивації та можливості його застосування в управлінні соціальною роботою.
- 4.Процес оцінювання персоналу: сутність, цілі, завдання, елементи.
- 5.Система оцінювання персоналу соціальних служб.
- 6.Методи оцінювання персоналу соціальних служб.
- 7.Атестація соціальних працівників.

Основні поняття: менеджмент соціальної роботи, соціальний працівник, мотивація, консультування, проектування, соціальна робота, управління, мотив, стимул, інтерес, потреби, поведінка, персонал, соціальні служби.

Питання по темі для самостійного вивчення:

1. Поняття мотивації та змістових теорій мотивації.
2. Поняття потреб (первинних і вторинних).
3. Поняття спонукання та винагороди (внутрішньої, зовнішньої).
4. Аналіз потреб Піраміди Маслоу (на власному прикладі).
5. Процесуальні теорії мотивації (теорія очікування, теорія справедливості та об'єднана модель мотивації Портера-Лоулера).

Література:

Основна

1. Дикань Н. В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 389с.
2. Дмитренко Г. Стратегический менеджмент: целевое управление персоналом организаций. – 2-е изд. – К.: МАУП, 2005. – 251 с.
3. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
4. Кузьмін О. Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с.
5. Лукашевич А. П. Теория и практика самоменеджмента. – К.: МАУП, 2002. – 360 с.
6. Скуратівський В. А., Палій О. М. Основи соціальної політики. – К., 2002. – 200 с.
7. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверевої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.
8. Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. – К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. – 110 с.

9.Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.

10.Чайка Г. Л. Організація праці менеджера: Навч. посіб. / Передмова Г. О. Шепелюк. – К.: Знання, 2007. – 420с.

Додаткова

1.Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, Н. Т. Мала, О. Г. Мельник, О. Р. Саніна. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 240 с.

2. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. для самостійної роботи студента / О. Є.Кузьмін, О. Г. Мельник, Н. Я. Петришин. – К.: Академвидав, 2012. – 296 с. – (Серія «САМ!»).

3. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблична візуалізація: навч. посіб. / О.Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.

4.Мазаракі А. А. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А. А. Мазаракі, О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник та ін.; за ред. А. А. Мазаракі. – Харків: Фоліо, 2014. – 846 с.

5.Назарчук Т. В. Менеджмент організацій: навч. посіб. / Т. В. Назарчук, О. М. Косіюк – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 560 с.

6. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 563 с.

7.Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>

4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnrb.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Поточні контрольні запитання/ завдання:

1. Проаналізувати теорію потреб Д. Мак-Клелланда.
2. Проаналізувати теорію сподівань В. Врума.
3. Проаналізувати метод есе як метод оцінювання персоналу соціальних служб.
4. Проаналізувати схему оцінювання діяльності керівників соціальних служб.
5. Проаналізувати структуру комплексної оцінки працівника.

Професійно-орієнтовані завдання:

1. Розробіть 10 тестових завдань (4 варіанти відповідей) з теми занять, провести зі студентами на занятті.
2. Підготувати реферати на запропоновані теми:
  - Внесок українських учених у розвиток мотиваційних теорій;
  - Характеристика змістових теорій і теорій, що відображають процес винагородження;
  - Спільність і відмінність змістових теорій мотивації (теорії А. Маслоу, К. Алдерфера, Д. Мак-Клелланда, Д. Мак-Грегора);
  - Двофакторна теорія Ф. Герцберга, теорія справедливості С. Адамса: практичне застосування в організаціях;
  - Система морального стимулювання у закладах соціальної фери.
3. Виберіть афоризми, в якому найповніше розкрито сутність теми:
«Хто думає, що втамує свої бажання, задовольнивши їх, той схожий на божевільного, який намагається гасити пожегу соломкою».

Персидське прислів'я

«Гроші судять! Гроші – критерій будь-якого таланту і будь-якої бездарності;

лакмусовий папірець усіх явищ».

Л. Соболів

«Ніколи не проб'ється на гору той, хто не робить того, що йому кажуть, і той, хто робить не більше того, що йому кажуть».

Д. Карнегі

«Усе, що несправедливо, ображає нас, якщо не приносить безпосередньої вигоди».

Л. де Вовенарг

«Чим наполегливіше я працюю, тим стаю щасливішим».

Дж. Тербер

«Якщо винних немає, їх призначують».

О. Лебедь

«Відкладене покарання ми завжди можемо виконати, але вже виконане ніяк не можна забрати назад».

Сенека

«Якщо нам є чим себе дорікати, ми завжди знайдемо винних».

Х. Ягодзинський

«Якщо догана не допомагає, спробуйте оголосити подяку».

І. Гамазкова

«Суб'єктивізм – звичайна справа у процесі вишукування об'єктивних причин».

Л. Кумор

«Найглибшою властивістю людей є жагуче прагнення бути оціненим по заслугі».

У. Джеймс

«Три повчання дорівнюють образі».

О. Фюстенберг

«Я завжди радий навчатися, але мені не завжди до душі, коли мене навчають».

В. Черчіль

«Похвала, як вино, розкріпає наші сили, але не п'янить».

П. Буаст

«Немала частина успіху – бажання його досягти».

Сенека

«Хто хоче, той і може».

М. Ф.Квінтіліон

Модуль 8. Практичні аспекти менеджменту соціальної роботи.

Змістовий модуль 19. Час як ресурс менеджера соціальної роботи.

Значення поняття часу в роботі менеджерів соціальної сфери. Робочий час – це встановлений відповідно до закону час, протягом якого менеджер виконує свої трудові обов'язки в організації. Витрачення робочого часу на загальне керівництво, організацію виробничої діяльності, роботу з інформацією, роботу з підлеглими, роботу з документами, планування особистої праці та аналіз виконання запланованого та інші види робіт. Залежність затрат робочого часу від ієрархії в організації, функцій і ролей. Непродуктивні затрати робочого часу.

Стрес як наслідок непродуктивного використання робочого часу. Ознаки стресу. Поняття стресостійкості. Рекомендації щодо боротьби зі стресом. Поняття управління часом. Таймменеджмент.

Облік робочого часу менеджера. Основні принципи обліку робочого часу менеджера. Методи обліку робочого часу (спостереження, фотографія, хронометраж, фотохронометраж).

Планування як інструмент організації робочого часу менеджера. Планування особистої праці. План роботи менеджера. Поняття стратегії, тактики, цілей. Групи цілей. Етапи встановлення особистих цілей менеджерів. Дерево цілей. Принципи побудови дерева цілей.

Види планів особистої праці менеджера та технологія їх складання.

Семінарське заняття № 17 (2 год.). Лабораторне заняття №10 (2 год.).

Час як ресурс менеджменту

Мета: проаналізувати визначення поняття «час», ; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про соціальне проектування й консультування в управлінні соціальною роботою.

План семінарських занять № 16. Лабораторного заняття № 10.

- 1.Роль часу як ресурсу у праці менеджера.
- 2.Облік робочого часу менеджера.
- 3.Планування як інструмент організації робочого часу менеджера.

4. Види планів особистої праці менеджера та технологія їх складання.

Основні поняття: менеджмент соціальної роботи, соціальний працівник, соціальні служби, час, робочий час, менеджер, планування, непродуктивні витрати робочого часу, стрес, стресостійкість, управління часом, хронометраж робочого часу, план роботи менеджера, стратегія, ціль, пріоритетні справи.

Питання по темі для самостійного вивчення:

1. Методи обліку робочого часу.
2. Принципи вибору пріоритетних справ.
3. Види планів та процес складання плану особистої праці менеджерів.
4. Процес контролю витраченого робочого часу.

Література:

Основна

1. Дикань Н. В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 389с.
2. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
3. Кредісов А. І. Історія вчень менеджменту. – К.: Знання України, 2001. – 300 с.
4. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с.
5. Лукашевич А. П. Теория и практика самоменеджмента. – К.: МАУП, 2002. – 360 с.
6. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.
7. Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. – К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. – 110 с.
8. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.

9. Чайка Г. Л. Організація праці менеджера: Навч. посіб. / Передмова Г. О. Шепелюк. – К.: Знання, 2007. – 420с.

Додаткова

1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, Н. Т. Мала, О. Г. Мельник, О. Р. Саніна. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 240 с.
2. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. для самостійної роботи студента / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, Н. Я. Петришин. – К.: Академвидав, 2012. – 296 с. – (Серія «САМ!»).
3. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблична візуалізація: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.
4. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 563 с.
5. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnrb.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Поточні контрольні запитання/ завдання:

1. Виділення «пожирачів» робочого часу менеджера.
2. Визначення методів боротьби зі стресом.

3. Аналіз самофотографії робочого часу.
4. Визначення стратегій та цілей при плануванні своїх дій у конкретній ситуації.
5. Складання плану роботи на день (тиждень).

Професійно-орієнтовані завдання:

1. Розробіть 10 тестових завдань (4 варіанти відповідей) з теми занять, провести зі студентами на занятті.
2. Проаналізувати, як менеджер має визначати пріоритетність справ.
3. Якщо б ви були менеджером, як би ви складали свої плани на день, тиждень, місяць.
4. Виберіть афоризми, в якому найповніше розкрито сутність теми:

«Коли ми витрачаємо час на планування, його стає більше».

А. С. Макаренко

«Щоб мати успіх у будь якій діяльності, як і у всьому іншому, найголовніше – вміти зосередитися і раціонально використовувати свій час».

Лі Якокка

«Час – це найдефіцитніший ресурс, і якщо ви не навчитесь управляти своїм часом, значить ви взагалі не зможете управляти нічим іншим».

П. Друкер

Змістовий модуль 20. Сучасні інформаційні технології у менеджменті соціальної роботи.

Інформація як основа прийняття управлінських рішень. Обслуговування інформацією всіх функцій управління. Актуальні проблеми менеджменту соціальної роботи. Фактори, які визначають обсяг і зміст відомостей, необхідних менеджеру соціальної роботи. Системний підхід при збиранні інформації. Широкий спектр інформаційних джерел. Статистичні методи обробки інформації, пакети прикладних програм.

Автоматизація праці персоналу. Робота з текстовими документами (листами, заявами, наказами, звітами тощо). Використання Інтернету. Комп'ютерна графіка. Робота з табличною інформацією. Робота з базами даних. Методологія створення та управління базами даних. Введення-виведення, класифікація, пошук і вибірка необхідних даних, впорядкування.

Підготовка презентацій і мультимедіа як ефективний засіб проведення масових заходів. Друк та розмноження складових частин презентацій. Експертні системи – основа прийняття рішень, надання рекомендацій.

Комп'ютерні мережі. Комп'ютерні технології прийняття управлінських рішень. Статистична обробка інформації. Розрахунки показників динаміки змін соціальних явищ. Зведення та групування статистичної інформації.

Семінарське заняття № 18 (2 год.).

Сучасні інформаційні технології у менеджменті соціальної роботи.

Мета: проаналізувати визначення поняття «сучасні інформаційні технології»; проаналізувати основні напрями та засоби використання сучасних інформаційних технологій; розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність, творчість, самостійність студентів; сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, вихованню колективу.

Професійна спрямованість: формування у студентів, майбутніх соціальних працівників, поняття про сучасні інформаційні технології в управлінні соціальною роботою.

План семінарського заняття № 18.

- 1.Сутність поняття інформаційних технологій.
- 2.Сутність, мета та концепція сучасного інформаційного менеджменту.
- 3.Основні складові та етапи розвитку сучасних інформаційних технологій.
- 4.Роль та місце інформаційних технологій у менеджменті соціальної роботи.
- 5.Основні напрями та засоби використання сучасних інформаційних технологій у менеджменті соціальної роботи.

Основні поняття: менеджмент соціальної роботи, соціальний працівник, інформатизація суспільства, веб-сайт, електронна пошта, мережа Інтернет, інформаційно-комунікативні технології, інформаційне забезпечення.

Питання по темі для самостійного вивчення:

- 1.Робота з текстовими документами.
- 2.Комп'ютерна графіка.

3. Робота з табличною інформацією.
4. Робота з базою даних.
5. Підготовка презентацій та мультимедіа.
6. Експертні системи.
7. Мережа Інтернет.

Література:

Основна

1. Дикань Н. В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 389с.
2. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
3. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с.
4. Лукашевич А. П. Теория и практика самоменеджмента. – К.: МАУП, 2002. – 360 с.
5. Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. – К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. – 110 с.
6. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.
7. Чайка Г. Л. Організація праці менеджера: Навч. посіб. / Передмова Г. О. Шепелюк. – К.: Знання, 2007. – 420с.

Додаткова

1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблична візуалізація: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.
2. Мазаракі А. А. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А. А. Мазаракі, О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник та ін.; за ред. А. А. Мазаракі. – Харків: Фоліо, 2014. – 846 с.

3.Назарчук Т.В. Менеджмент організацій: навч. посіб. / Т. В. Назарчук, О. М. Косіюк – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 560 с.

4. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 563 с.

5.Свидрук І. І Концептуально-методологічні основи розвитку креативного менеджменту національного господарства України: монографія / І. І. Свидрук. – Львів : Растр-7, 2018. – 450 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnpb.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Поточні контрольні запитання/ завдання:

- 1.Статистична обробка інформації та прогнозування ситуації.
2. На певних прикладах визначити проблеми клієнтів, використовуючи статистичні дані.

Професійно-орієнтовані завдання:

- 1.Розробіть 10 тестових завдань (4 варіанти відповідей) з теми занять, провести зі студентами на занятті.
- 2.Навести приклад статистики з певної проблеми в соціальній сфері (визначити конкретну категорію клієнтів та навести приклад статистичних даних щодо проблем цих клієнтів).

Питання до підсумкових модульних контрольних робіт.

1. Поняття «менеджмент» та «управління». Порівняльна характеристика.
2. Історія розвитку менеджменту за кордоном і в Україні.
3. Поняття «менеджменту соціальної роботи». Об'єкт, суб'єкт, предмет, мета, завдання.
4. Типологія менеджменту соціальної роботи.
5. Закони менеджменту соціальної роботи.
6. Закономірності менеджменту соціальної роботи.
7. Принципи менеджменту соціальної роботи.
8. Методи менеджменту соціальної роботи.
9. Функції менеджменту соціальної роботи.
10. Ресурсне забезпечення менеджменту соціальної роботи.
11. Кадровий потенціал менеджменту соціальної роботи.
12. Менеджмент соціальної роботи як механізм реалізації соціальної політики.
13. Функціональні складові менеджменту соціальної роботи.
14. Управлінські технології в системі менеджменту соціальної роботи.
15. Самоменеджмент як модель саморозвитку менеджерів соціальної роботи.
16. Толерантність як ідеологія соціальної роботи.
17. Мотивація персоналу соціальних служб.
18. Роль і місце соціальної роботи у громадянському суспільстві.
19. Реалізація соціальної політики держави в соціальних службах.
20. Формування корпоративної культури цільового соціального управління в організації.
21. Наукове консультування в галузі управління соціальною роботою.
22. Проектування в галузі управління соціальною роботою.
23. Сучасні інформаційні технології менеджменті соціальної роботи.
24. Залежність праці менеджера від його місця в ієрархії.
25. Вплив ролей менеджера на його працю.
26. Культура ділового спілкування менеджера соціальної роботи.
27. Організація як одна із складових менеджменту соціальної роботи.
28. Час як один із ресурсів менеджменту соціальної роботи.
29. Культура особистої праці менеджера.
30. Роль менеджера у формуванні надійної репутації організації соціальної сфери.

Перелік питань до заліку із курсу «Менеджмент соціальної роботи»

1. Категорії «управління» і «менеджмент». Основні підходи до досліджень у сфері взаємозв'язку управління і менеджменту.
2. Основне розуміння менеджменту соціальної роботи.
3. Об'єкт і суб'єкт вивчення менеджменту соціальної роботи.
4. Основні принципи менеджменту соціальної роботи.
5. Історія розвитку менеджменту.
6. Розвиток управлінської роботи в Україні.

7. Характеристика зарубіжних шкіл управління.
8. Сучасні підходи до розуміння менеджменту.
9. Закони і закономірності менеджменту соціальної роботи.
10. Методи менеджменту соціальної роботи.
11. Закони управлінських відносин.
12. Інструменти менеджменту соціальної роботи.
13. Різновиди соціального менеджменту.
14. Моделі та методи взаємозв'язку об'єктів і суб'єктів менеджменту.
15. Менеджерський цикл у соціальній роботі.

Перелік питань до екзамену із курсу «Менеджмент соціальної роботи»

1. Категорії «управління» і «менеджмент». Основні підходи до досліджень у сфері взаємозв'язку управління і менеджменту.
2. Основне розуміння менеджменту соціальної роботи.
3. Об'єкт і суб'єкт вивчення менеджменту соціальної роботи.
4. Основні принципи менеджменту соціальної роботи.
5. Історія розвитку менеджменту.
6. Розвиток управлінської роботи в Україні.
7. Характеристика зарубіжних шкіл управління.
8. Сучасні підходи до розуміння менеджменту.
9. Закони і закономірності менеджменту соціальної роботи.
10. Методи менеджменту соціальної роботи.
11. Закони управлінських відносин.
12. Інструменти менеджменту соціальної роботи.
13. Різновиди соціального менеджменту.
14. Моделі та методи взаємозв'язку об'єктів і суб'єктів менеджменту.
15. Менеджерський цикл у соціальній роботі.
16. Організація у менеджменті соціальної роботи.
17. Трирівнева структура управління соціальною роботою.
18. Заклади соціальної роботи. Специфіка управління закладом соціальної роботи.
19. Основні якості сучасного менеджера.
20. Проектування як інструмент менеджменту соціальної роботи.
21. Контроль у соціальній роботі.
22. Процесуальний характер менеджменту соціальної роботи.
23. Особливості функцій менеджменту соціальної роботи.
24. Управлінська праця менеджерів соціальної роботи.
25. Самоменеджмент в управлінні соціальною роботою.
26. Соціальна політика як стратегія менеджменту соціальної роботи.
27. Кадровий потенціал менеджменту соціальної роботи.
28. Структура менеджментського корпусу соціальної роботи.
29. Ресурсне забезпечення менеджменту соціально-педагогічної роботи.
30. Зв'язок менеджменту соціальної роботи з іншими соціальними дисциплінами.

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З
КУРСУ «МЕНЕДЖМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»**

Рівень	Бали за 12-ти бальною системо ю	Бали за 100- бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
			Теоретичні знання	Уміння
Початковий рівень знань «2» (рецептивно-продуктивний)	1	0-25 балів без права перескладанн я (для екзаменів та заліків)	Студент за допомогою викладача розпізнає управлінські явища на побутовому рівні, розпізнає окремі управлінські терміни.	Студент намагається відповідати, однак потребує постійної консультації і контролю з боку викладача. З допомогою викладача намагається використати набуті знання на побутовому рівні.
	2	26-49 балів	Студент з допомогою викладача одним словом відповідає на запитання, відтворює незначну частку питання в тому вигляді і в тій послідовності, у якій воно було розглянуте на лекції або	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача виконати завдання на побутового рівня.

Рівень	Бали за 12-ти бальною системою	Бали за 100- бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
			Теоретичні знання	Уміння
			консультації.	
	3	50-60 балів	Студент із помилками характеризує окремі управлінські поняття та явища. з матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача в тестових завданнях співвіднести термін з його визначенням.
Середній рівень знань «3» (репродуктивний)	4	61-65 балів	Студент володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на продуктивному рівні: з допомогою викладача відтворює словами, близькими до тексту лекції, означення	Студент уміє правильно обрати й використати необхідні знання для відповіді на проблемні питання; з допомогою викладача за інструкцією уміє виконати прості завдання і усно їх пояснити.

Рівень	Бали за 12-ти бальною системо ю	Бали за 100- бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
			Теоретичні знання	Уміння
			термінів, правил, законів; частково відтворює текст підручника; у процесі відповіді допускає окремі видозміни навчальної інформації; ілюструє відповіді прикладними, що були наведені на консультації	
	5	66-70 балів	Студент з допомогою викладача дає правильне визначення окремих управлінських понять, правил, законів; словесно описує життєві явища, вказує на деякі їх властивості; відтворює всю тему або її основну частину, ілюструючи відповідь	Студент уміє правильно виконати завдання, оформлюючи його без висновків; за інструкцією і з допомогою викладача намагається відповісти на складні питання з обґрунтуванням результату, в якому є помилки.

Рівень	Бали за 12-ти бальною системою	Бали за 100- бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
			Теоретичні знання	Уміння
			власними прикладми.	
	6	71-74 балів	Студент з допомогою викладача свідомо відтворює тему лекції, ілюструючи її власними прикладами; розкриває суть управлінських понять та законів, допускаючи у відповідях незначні неточності; намагається співвіднести управлінські явища з їх характеристиками; намагається застосувати окремі прийоми логічного мислення (порівняння,	Студент уміє правильно вирішити творче завдання, при потребі звертаючись за консультацією викладача, робить правильні обґрунтовані висновки; з допомогою викладача може зробити частковий аналіз і порівняння управлінських явищ побутового рівня, висновки; прийняти рішення щодо власних управлінських інтересів і обґрунтувати їх.

Рівень	Бали за 12-ти бальною системо ю	Бали за 100- бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
			Теоретичні знання	Уміння
			аналіз, висновок).	
Достатній рівень знань «4» (конструктивно варіативний)	7	75-80 балів	Студент без помилок відтворює зміст питання, наводячи власні приклади; правильно розкриває суть управлінських понять та законів.	Студент здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних (типових) ситуацій. Уміє самостійно розв'язувати типові завдання аналіз, порівняння, висновки, при потребі звертаючись до викладача; користуватися знаннями для розв'язання творчих завдань.
	8	81-85 балів	Студент володіє навчальною інформацією, вміє зіставляти, узагальнювати та систематизувати інформацію під	Студент уміє користуватися управлінськими законами для вирішення завдань; добирати необхідну

Рівень	Бали за 12-ти бальною системою	Бали за 100- бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
			Теоретичні знання	Уміння
			керівництвом викладача; аргументовано відповідає на поставлені запитання і намагається відстояти свою точку зору.	додаткову інформацію для виконання типових завдань; аргументовано, посиляючись на закони, правила, пояснювати деякі суспільно-управлінські процеси, що відбуваються в особистому житті та діяльності окремого об'єкта чи суб'єкта господарювання (підприємства, організації).
	9	86-90 балів	Студент вільно (самостійно) володіє вивченим обсягом навчального матеріалу, наводить аргументи на підтвердження своїх думок, використовуючи матеріали засобів масової	Студент уміє самостійно розв'язувати типові завдання, виправляти допущені помилки; за підказки викладача може розв'язувати завдання, що потребують знання декількох тем; використовувати

Рівень	Бали за 12-ти бальною системою	Бали за 100- бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
			Теоретичні знання	Уміння
			інформації; може з допомогою викладача відповідати на питання, що потребують знання кількох тем.	різні джерела інформації, користуватися додатковим матеріалом; знаходити і висвітлювати практичне значення професійних знань для окремих об'єктів та суб'єктів соціальної роботи.
Високий рівень знань «5» (творчий)	10	91-93 балів	Студент вільно володіє темою, має ґрунтовні знання; вільно відповідає на запитання, що потребують знання кількох тем; оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; судження його логічні й достатньо обґрунтовані; узагальнює і систематизує матеріал у межах навчальної теми; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної	Студент виявляє початкові творчі здібності: уміє працювати із спеціальною літературою (словники, довідники, наукові монографії, науково-популярні журнали тощо); знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, які поставив викладач, свою відповідь ілюструє схемами, графіками, прикладами з життя; проводить

Рівень	Бали за 12-ти бальною системо ю	Бали за 100- бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
			Теоретичні знання	Уміння
			діяльності.	самоперевірку виконаної роботи; може з не зовсім повним обґрунтуванням пояснити виконання завдань підвищеного (комбінованого) рівня.
	11	94-97 балів	Студент вільно висловлює власні думки і відчуття, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні соціальні явища і фактори, виявляючи особисту позицію до них; без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності.	Використовує набуті знання в нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує особисту професійну позицію, узгоджуючи її з загальнолюдським и цінностями.

Рівень	Бали за 12-ти бальною системою	Бали за 100- бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
			Теоретичні знання	Уміння
	12	98-100 балів	Студент виявляє особливі творчі здібності, глибоко розуміє соціальні закони і категорії; подає ідеї згідно з вивченим матеріалом, робить творчо обґрунтовані висновки; вміє аналізувати і систематизувати матеріали засобів масової інформації; визначає порядок особистої навчальної діяльності, самостійно оцінює її результати. Активно займається науково-дослідною роботою.	Студент самостійно розвиває власні обдаровання і нахили, вміє самостійно здобувати знання, сформулювати проблему і визначити шляхи її розв'язання; вести дискусію з конкретного питання; розв'язувати і пояснювати розв'язки завдань високої складності й соціальні явища, користуючись відповідними джерелами інформації.

Рекомендована література

Основна

1. Дикань Н. В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 389с.
2. Дмитренко Г. Стратегический менеджмент: целевое управление персоналом организаций. – 2-е изд. – К.: МАУП, 2005. – 251 с.
3. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А. Колбіна. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. — 406 с.
4. Кредісов А. І. Історія вчень менеджменту. – К.: Знання України, 2001. – 300 с.
5. Кузьмін О. Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с.
6. Лукашевич А. П. Теория и практика самоменеджмента. – К.: МАУП, 2002. – 360 с.
7. Скуратівський В. А., Палій О. М. Основи соціальної політики. – К., 2002. – 200 с.
8. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.
9. Соціальна робота в Україні: теорія та практика: Посібник для підвищення кваліфікації працівників центрів соціальних служб для молоді. – У 2ч. – К., 2001. – 296 с.
10. Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи: Навчальний посібник. – К.: ДЦССМ, 2003 // Соціальна робота. Книга 7. – 110 с.
11. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 376с.
12. Чайка Г.Л. Організація праці менеджера: Навч. посіб. / Передмова Г. О. Шепелюк. – К.: Знання, 2007. – 420с.

Додаткова

1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, Н. Т. Мала, О. Г. Мельник, О. Р. Саніна. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 240 с.

2. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посіб. для самостійної роботи студента / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, Н. Я. Петришин. – К.: Академвидав, 2012. – 296 с. – (Серія «САМ!»).
3. Кузьмін О. Є. Менеджмент: графічна і таблицна візуалізація: навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, І. С. Процик, С. Б. Романишин, Р. З. Дарміць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 196 с.
4. Мазаракі А. А. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А. А. Мазаракі, О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник та ін.; за ред. А. А. Мазаракі. – Харків: Фоліо, 2014. – 846 с.
5. Назарчук Т. В. Менеджмент організацій: навч. посіб. / Т. В. Назарчук, О. М. Косіюк – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 560 с.
6. Осовська Г. В. Менеджмент: підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський – вид. 4-е, перероблене і доповнене. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 563 с.
7. Свидрук І. І. Концептуально-методологічні основи розвитку креативного менеджменту національного господарства України: монографія / І. І. Свидрук. – Львів : Растр-7, 2018. – 450 с.
8. Соціальна робота в Україні: Навчальний посібник / І. Д. Зверєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256с.
9. Соціальна робота в Україні: теорія і практика / Науково-методичний журнал № 2, 2003р. квітень – червень.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnpb.gov.ua.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

